

ISSN 1302-3519

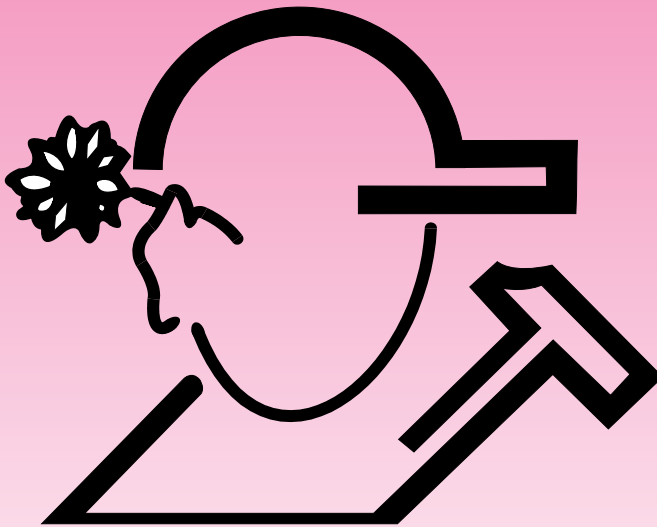
ÇALIŞMA ORTAMI

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 114

Ocak - Şubat 2011

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- Toplum Hekimliğine Gönül Verenler:
ANNEM Dr. Şahende Köymen (1916-1997)
Keçiören Çocuk Esirgeme Yuvası'nın Kurucu Başhekimisi
- Çocuklar Kalkınma ve Adalet
- Çocuk İşçi Olmak: Ömer Atılğan İle Geçmişe Doğru Bir Yolculuk
- Devreye Alma Öncesinde Makinalarda İş Güvenliği Kontrolü
 - Bize ve Bizden Sonraya Dair
 - Yoksulluktan Sefalete Bir Göç Hikâyesi
 - İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu
 - Genç Kızlar Yönetime Katılma Peşinde
- Kastamonu Yazıları - Oyuncakların Büyülü Dünyası
- İşyeri İnşaatının Prefabrik Bloklarının TIR'dan İndirilmesi,
Montajının Yapılacağı Yere Taşınması ve Montajı

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

*Fisek Enstitüsü'nün 29. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 19. Yılı*

www.fisek.org.tr

Toplum Hekimliğine Gönül Verenler: ANNEM Dr. Şahende Köymen (1916-1997)

Keçiören Çocuk Esirgeme Yuvası'nın Kurucu Başhekimisi

Oya KÖYMEN*

1940 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra çocuk hastalıkları ihtisası yapan annem Dr. Şahende Köymen, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurucusu Dr. Fuat Umay'ın daveti üzerine 1945'ten başlayarak 7 yıl Keçiören Çocuk Esirgeme Yuvası'nda kurucu başhekim ve müdür olarak çalıştı.

İlkokula başlayınca kadar çocukluğum Keçiören Çocuk Esirgeme Yuvası'nda geçtiğinden annemin çalışmasını ve ortamı hatırlıyorum. Daha sonra da annem yuva anılarını hep anlattığı için ben de o günlerin anılarımı taze tutabildim.

Yuva çok büyük bir arazi içinde 4 binadan oluşuyordu. Ana bina 4 katlıydı. En üst katta doktor ve hemşire odaları vardı. Üçüncü katta mutfak, yemek ve oyun salonlarıyla müzik odası; ikinci katın bir bölümünde bebek odaları, öbür bölümünde çocuk odaları; birinci katta idari işler için ofisler, büyük salon ve daha büyük çocuklara tahsis edilmiş yerler vardı. En alt kat çamaşırhane, hamam ve ütü yapılan bölmelerden oluşuyordu. Bir bina dikiş ve marangoz atölyesi ve benzeri diğer işler içindi. Bir binada büyük erkek çocukların, diğeri kız çocuklarının yatakhane ve etüt salonları vardı. Bunların önündeki arazi voleybol ve basketbol oynamak için düzenlenmişti. Binalar daire biçiminde yerleştirilmişti; ön avluda çiçekler, küçük çocuklar için oyun parkı ve binalar arasında yürüme yolları vardı.

Biz gece-gündüz yuvada kalır, haftada sadece bir gün evimize giderdik. Annem gecenin herhangi bir saatinde yuvayı dört dönüp, ortalığı denetlerdi. Arada bir alt kattan bir vaveyla kopar, annem aşağıya koşup bir bakıcının bir çocuğa kötü muamelesini yakaladı mı, kendinden geçerdi; o bakıcı mutlaka cezalandırılır, genellikle de çocuklardan uzak işlere sürülürdü.

O sırada yuvaya gündüzleri gelen çocuk doktoru Zeliha Tanrıöver, annemin yanı sıra eğitimli tek kişiydi. Yuvaya yeni doğmuş bebeklerden başlayarak her yaşta öksüz ve yetim çocuk gelirdi. Yuva çocukları lise eğitimlerini tamamladıktan sonra da yurtta kalır, üniversiteye ya da meslek eğitimine giderlerdi.

Ablalarımız ve ağabeylerimiz boş zamanlarında küçüklerle ilgilenir, yuvanın ihtiyaçları için dikiş ve marangoz atölyelerinde çalışır, spor yapar, müzik dersleri verirlerdi. Hayri ağabeyinin kullandığı yuva-

Dr. Şahende Köymen

Keçiören Çocuk Esirgeme Yurdu Bahçesi'nde

nın tek aracı olan eski kamyon çocukları okula götürüp getirir, erzak taşır, kısaca her işe koşardı. Hayri ağabeyin izinli olduğu günlerde bu işleri annem yapardı. O yılların Ankara'sında annem kamyon kullanıncı tek kadın şofördü.

Dr. Fuat Umay hem yuvaya gelir getirmesi ve Keçiören halkına hizmet vermek için bir ekmek fırını açmıştı. Buranın fırınına hem yuvanın, hem de halkın börek çörek tepsileri de götürülürdü.

En mutlu çocukluk yıllarım bu yuvada geçmişti. Bebekler için muhallebi ve peltelerin yapıldığı özel mutfak ilk uğrak yerimdi. Sonra yaşitlarımla kahvaltı, oyun saatleri, piyanolu salonda müzik derslerini izleme, yemyeşil ve çiçekli kocaman bahçede koşturmacalar, dikiş atölyesine gidip, ablalarla sohbetler vb. Orası hepimizin gerçek eviydi. Her yıl çadırlarımızı alıp Abant'ta 15 gün kamp kurar; bütün işleri kendimiz yaparak izciler gibi yaşardık. Bunlar benim için unutulmaz günlerdi. Yıllar sonra bile yuva ablaları-

* Prof. Dr., Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Dikiş atölyesi binasının önünde Şahende Köymen, yuvada büyümüş olan ve artık usta terzi konumundaki Kezban ve Saffet ablalar.

mız ve ağabeylerimizle bağlantımız sürdü; düşünle-
rine gittik, evlerinde kaldık.

Bey'den sonra yerine gelen DP milletvekili Osman
Şevki Çiçekdağ'ın yönetim anlayışına dayanamadı
ve istifa etti.

Annem için dünya bir tarafa, her şey yuvaydı; Fuat

Yuva gençleriyle gidilen Abant kampı. Soldan ikinci Dr. Şahende Köymen

Abant kampında annem, ben ve yuvada yetişip terzi olan Kezban abla.

DAHA SONRA

Daha önce devlete yük olmayan ÇEK'in mali sorunları 1980'de başlar. Bu yıl kurumun genel başkanı Ali Rıza Zorluoğlu, ilk kez yardım için hükümete başvurur ve şöyle der: "Bugüne kadar devletimize yük olmadan bu şerefli görevi rahat yürüttük; ama bir yerde tıklandık, bunun kusuru da bizim değil. Bozulan memleket ekonomisi bizi bu duruma soktu." Başbakan'dan bir yanıt alamaz.

Bu yurda ani olarak gidip hakikaten durumun anlatıldığı gibi olup olmadığını öğrenmek istedim.

(Yanıt yerine çocuk yuvalarına baskınlar, gazetelerde sayfa sayfa karalama yazıları ve o meşum karar.)

ÇEK 5 Mayıs 1981 tarihinde Sayın Evren'in başında olduğu Milli Güvenlik Kurulu'nun 51 no'lu kararıyla kapatılır: "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Tüzüğü gereğince kurulmuş bulunan genel merkezi, il merkezleri, ilçelerdeki şubeleri ile bucak ve köylerdeki kolları feshedilmiştir." Mayıs 1983'te yeni bir kanun kabul edilir: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.

Özetle, çok büyük özverilerle kurulan ve yaşatılan bu kurumun 1980'e kadar devlete yük olmaması bile kendi başına çok önemli bir olgudur. Peki, Sayın Kenan Evren'in yurtları mükemmel hale getirdiğini iddia ettikten hemen sonra bu kurumu kapatırması nasıl açıklanabilir? Herhalde bir yanıla Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi kimi kurumlar neden kapatıldıysa ÇEK de benzer nedenlerle kapatılmıştı. Ama bunun ötesinde, ÇEK'in çok önemli bir sosyal güvenlik kurumu olması gibi bir özelliği de vardı. Bu nedenle ÇEK'in kapatılışını 1980 sonrası, askeri yönetim altında Türkiye'ye IMF (ve ABD) tarafından dayatılan neoliberal politikalarla ilişkilendirmek mümkün. Artık devletin sosyal işlevleri, para ayrılmayarak güdükleştirilecek; her şey aslında hiç de serbest olmayan "serbest piyasa" dedikleri "piyasacılık" mantığına göre halledilecekti. Neoliberal politikalarla göre parası olan talebiyle, sağlık ve eğitim dahil istediği bütün mal ve hizmetleri alabilecekti; neoliberal görüşe göre işsizlik ve yoksulluk kapitalist sistemin işleyişinin bir sonucu değildi; bunlar bireysel beceriksizlikler ya da tembellikten kaynaklanıyordu ve tabii "hayırsever zenginler ve cemaatler"den yardım alabilirlerdi.

Özetle, 1980 sonrası esen neoliberal küreselleşme fırtınasıyla birlikte, devletin sosyal işlevlerine karşı savaş açıldı. Bu fırtınada Çocuk Esirgeme'ye devlet bütçesinden yeterince kaynak ayrılmadı, işler doğru dürüst denetlenme olmaksızın taşeron firmalara havale edildi.

Çocuklar Kalkınma ve Adalet

Derleyen: Emirali KARADOĞAN*

Milenyum (Binyıl) Kalkınma Hedefleri'nde Çocuklar Nerede?

Birleşmiş Milletler'in Eylül 2000'deki Binyıl Zirvesi'nde 191 ülke, yoksulluğu yarı yarıya azaltmayı da içeren Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne (Millenium Development Goals- MDG) 2015 yılına kadar ulaşma kararı aldı. Sayısal değerler üzerinden oluşturulan Binyıl Kalkınma Hedefleri şunlardı: Gelir yoksulluğu, açlık, anne ve çocuk ölümleri, hastalık, yetersiz barınma, toplumsal cinsiyet, çevrenin tahribatı ve kalkınma için küresel ortaklık.

MDG'ler hiçbir zorlukla karşılaşmayacağı kabulünden hareket etmesine karşın, süreç zorluklarla karşılaşmıştır; kalkınan dünya tıkanmıştır. Dünya genelindeki çocuk hakları savunucuları, Çocuk Hakları Bilgi Ağı'na (CRIN -Chid Rights Information Network) şikayetlerde bulunarak çeşitli sorular sormaktadırlar. Çocukların kendi ülkelerinde, sırf hükümetler MDG'de belirtilen hedeflere ulaşmak için, üstelik eğitimin kalitesizliğinde hiçbir değişim olmadan, neden öğretmensiz sınıflara tıkıştırılmaktadır? (Bu uygulamalar MDG ile de uyumsuzdur). MDG'nin neden marjinal grupları adres göstermediğini ve bazı durumlarda da ayrımcılığı neden şiddetlendirdiğini merak etmektedirler? Örneğin bazı ülkelerde, hükümetlerin MDG hedeflerini gerçekleştirmek adına bazı maden firmalarına fon desteği sağlaması, yerli grupları kendi topraklarından mahrum bırakmıştır. CRIN bu tür olumsuzluklar neticesinde, hedeflere ulaşmanın mucize olacağını savunmaktadır.

Resim: <http://www.yenihayat.de/dunya/milenyum-hedefleri-neden-tutturulamadi>, adresinden alınmıştır.

Sayısal verilere olan güvenle, çocukların statülerinin geliştirilmesinin ön koşulu olan kalkınmanın siyasi ilkeleri olan içme (inclusion) politikaları, başarının neden sağlanamadığı ve altında yatan nedenleri sorgulamada MDG başarısız olmuştur. Çünkü MDG bir "tick box" kültürü (bahış niteliğinde) gibi görülmüş ve uygulanmıştır. Bu nedenle artık MDG'lerden bir beklenti yerine, küresel örgütler diktatörleri tekrardan ülkelerin insan hakları ile ilgili politikalarına çevirmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi üyesi Darius Puraş'ın eleştirilerinden birisi de haklar arasındaki hiyerarşik yapı oluşturulması ve MDG'lerin de bu hiyerarşik yapının ikmalini ve desteğini sağladığı yönündedir. Ona göre, "Binyıl" ya da diğer adıyla "Milenyum" bildirisinde

ortaya konan 8 anahtar hedef, ulusal politikaları yönlendirmiştir. Öyle ki, dar kapsamda anlaşılan Milenyum hedefleri, birçok ülkenin nihai hedefleriymiş gibi yansıtıldı.

"Full belly hipotezi" olarak ortaya atılan hipotezin bir yansıması olarak, toplumlar, sivil haklar ve özgürlükleri elde etmeden önce, ilk olarak ekonomik ve sosyal hakları gerçekleştirmeleri/elde etmeleri gerekir. Fakat bu tür önceliklendirmenin üzücü yanı, "sonraki"nin bir türlü gerçekleştirilememesidir. Paradoksal bir biçimde birçok ülkede MDG'lerin başarılı bir şekilde tamamlanamamasının önündeki en büyük sistematik engel, çocuk koruma politikalarını da içeren, ulusal politikadaki öz-düşünüm (self-reflection) ve şeffaflığın eksik olmasıdır ve bu da sivil toplum ve sosyal sermayenin eksikliği ile ilgilidir. Şeffaf ve enerjik/hareketli (vibrant) bir toplum, insanların ekonomik ve sosyal kalkınma ile ilgili haklarını savunma yetkinliğine sahip olmalarının yaşamsal temelleridir. MDG'lerin çocukların hayatta kalmasına odaklanması bu sorunu örneklemiştir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) ve BM'nin diğer belgeleri tüm insan haklarına eşit davranışı geliştirmeye ilgili önemli ve değerli araçlardır. CRC'nin 6. maddesi, örneğin, hayatta kalma ve kalkınma haklarının birbirinden ayrılmazlığını (bütünlüğünü) vurgulamaktadır. Ve fakat, MDG'lerce özellikle beş yaş altı çocukların hayatta kalmalarına odaklanılmasını özendirmekte ve daha büyük çocukların hayatta kalması ve gelişimi göz ardı edilmekte "bekleme listesi"ne konmaktadır. Diğer yandan yayınlanan bir raporda (International Alert) Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin "yorgun" bir kalkınma paradigması ve yetersiz bir ilerleme olduğu dile getirilerek, artık hareket etme zamanının gelip te geçmekte olduğu vurgulanmıştır.

"En son 2000'deki Binyıl Doruk Toplantısı'nda dünya önderleri, 2015'e kadar açlığı yarı yarıya azaltma sözü vermişti. Ancak son duruma bakılırsa 2015'e kadar verilen sözün tutulması pek mümkün değil. Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün yayınladığı 2001 silahlanma raporuna göre, dünyada silah yatırımlarına yapılan toplam harcama 772 milyar dolar. Silahlanmaya harcanan paranın sadece 15'te biri ayrılabilse, dünya açlıkla mücadelede önemli bir kavşak dönmüş olacak" (CNNTÜRK, 2005)

* Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Resim, koalakultur.com adresinden alınmıştır. ("Milenyum çocuğu", öyle diyorlar, halk çocuğuna karşılık).

MDG doruk toplantısından önce, çocuk evliliğinin sona erdirilmesine yönelik bir inisiyatif oluşturuldu. ABD eski başkanı Jimmy Carter ve Brezilya Eski başkanı Fernando Enrique Cardoso sırasıyla Guardian'ın web sitesinde konuyla ilgili ortak bir bildiri yayınladılar. "Toplumların, kızların eğitimlerinin ekonomik ve sosyal maliyetinin, onların düşün masraflarından daha fazla olduğunu anlamaya başladığı ve değişimlerin çok hızlı yaşandığı günümüzde, yetkililerin ciddi bir şekilde yasal düzenleme yapmalarına gereksinimimiz var. Bu durum kız çocuklarını okulda tutmak için gerekli olan finansal destek kadar, duyarlı müzakere ve düşünceli liderlik gerektirir. Ayrıca bu uygulamayı bitirmek için çalışacak gruplara, toplum olarak ulusal ve uluslararası düzeyde gerekli desteği de vermek zorundayız. Çoğumuz, çocuk evliliğinin etkilerini doğrudan hedeflemeden, yoksulların ya da marjinal gruplardaki kadınların ve kızların hayat standartlarını geliştiremeyeceğimizin farkındayız". (CRINMAIL 1193, 2010)

Resim, firatnews.eu, web adresinden alınmıştır.

Türkiye Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin Neresinde?

Türkiye'de Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin kimi alanlarda başarılı olduğu vurgularken, çocuk ve diğer risk grupları ile ilgili gelişmeler ya yetersiz ya da hala aşka dışsal desteğe gereksinim duyulduğu vurgulanmıştır. Türkiye Birleşmiş Milletler Bürosu'na göre "Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Raporu (2005), Türkiye'nin bu hedefler doğrultusunda sağladığı ilerlemenin bir göstergesi niteliğindedir. Rapora göre Türkiye hedeflerin çoğunu 2015 yılına kadar gerçekleştirme, hatta aşma yolunda önemli mesafe almış bulunmaktadır.

Öte yandan, kimi alanlardaki güçlükler sürmektedir. Çabaların sürdürülmesi gereken alanlar açlık ve yoksulluğun ortadan kaldırılması (hedef 1); kadın-erkek eşitliği (hedef 3); çocuk ölüm oranı (hedef 4); ve anne ölüm oranıdır (hedef 5). Aralarında Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi Bretton Woods kuruluşlarının da bulunduğu BM örgütleri ülkeye çeşitli alanlarda yardımcı olmaktadır: Yoksullukla mücadele, demokratik yönetim, çocuk ve kadın hakları, sağlık, mülteciler ve göç, çalışma yaşamı, gıda ve tarım, afet yönetimi ve uyuşturucu maddelerle mücadele bunlar arasında sayılabilir". (BM Türkiye, 2011)

Çocuklara Yönelik Adaletsiz Uygulamalar

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre Kenya'da hükümetin hastalık belirtilerini hafifletici bakıma (palliative care) getirdiği kısıtlamalar, çocukları, HIV/AIDS ya da kanser gibi hastalıkların akut ya da kronik ağrılarıyla başbaşa bırakmıştır.

"Gereksiz Ağrı / İzdırab: Kenya'da Hükümetin Çocuklara Hastalık Belirtilerini Hafifletici Bakım Sağlama Başarısızlığı" başlıklı rapor, bunun gibi durumlardaki çocuklara verilen fiziki ve psikolojik zararları gösteren Network araştırma bulgularını ortaya koyuyor. Rapor, 141 vakayı gözden geçiriyor; bu amaçla, alıkoyma şartları ve şiddet, tıbbi bakımın koşulları ve çocuğu ailesinden ayırmanın etkileri gibi bir dizi mesele ile ilgili tavsiyelerde bulunuyor.

Resim, <http://www.haberlink.com/haber.php?query=53797>, adresinden alınmıştır.

Uluslararası Af Örgütü (AI – Amnesty International), Sudan'a ceza yasasında yer alan ve her yıl binlerce insanın, özellikle kadın ve kızların "açık-saçık" ve ayıp kabul edilen giyimden kaynaklı olarak tutuklanmasına yol açan ayrımcı hükmün iptal edilmesi için çağrıda bulundu. Bu suçlu işleyenlerin çoğu bir araya getirilerek asayiş mahkemesince kırbaça cezalandırılmakta ve avukat / savunma hakları verilmemektedir. Bu bağlamda gerekli tedbirleri alması açısından Sudan devletinin yapması gereken öncelikli düzenlemeler şu şekilde ortaya konmuştur:

Devletin acil olarak yapması gerekenler,

- Asayiş yasasını ve 1991 tarihli ceza yasasının 152 maddesini de içeren asayiş rejiminin (public order regime) fesih edilmesi, çünkü bunlar muğlak ve belirsiz, ayrıca Sudan'ın insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmesine de engel olmaktadır.
- Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesi ile Afrika İnsan Hakları ve Halkların Hakları Sözleşmesi'nin (ACHPP-African Charter on Human and Peoples' Rights) 5. maddesini de içeren

Çocuk İşçi Olmak: Ömer Atılğan İle Geçmişe Doğru Bir Yolculuk

Görüşmeyi Gerçekleştiren: **Ercüment ERBAY***

Ercüment Erbay: Ömer Bey merhaba, öncelikle bu yoğun çalışma temposunda zaman ayırıp görüşmeyi kabul ettiğiniz için çok teşekkürler. Sizi tanıyarak başlayalım mı?

Ömer Atılğan: 1974 Ankara doğumuyum. Eğitim durumum, Ortaokul 1'den terk.

Ercüment Erbay: Okulu bıraktıktan sonra ne yaptınız?

Ömer Atılğan: Şu an çalıştığım firma olan Yiğit İş Makineleri'ne çırak olarak girdim. Büyük iş makinelerinin tamirini yapıyoruz.

Ercüment Erbay: Çırak olarak çalışmaya başladığınızda kaç yaşındaydınız?

Ömer Atılğan: 12-13 yaşındaydım. 21 senedir bu firmada çalışıyorum.

Ercüment Erbay: Peki sizi çalışmaya yöneltten şey neydi, neden okumayı tercih etmediniz?

Ömer Atılğan: Okumaya çok ilgilim yoktu. Okumayı istemedim, çalışmayı istedim. Patronum, babamın asker arkadaşı. Getirdi buraya verdi.

Ercüment Erbay: Çalışmanıza maddi yetersizlikler neden oldu diyebilir miyiz?

Ömer Atılğan: Maddi durumla ilgisi yoktu. Ben okumak istemedim, hevesim yoktu okumaya.

Ercüment Erbay: 12-13 yaşında çalışmaya başladınız, o yılları biraz anlatabilir misiniz?

Ömer Atılğan: Yaşıtlarım oynarken ben çalışıyordum. Bunun dışında işimiz ağırdı, parça yıkama, temizlik, her şeye koşturuyorduk.

Yazın sıcak, kışın soğuk, zor yıllardı.

Ercüment Erbay: Bayağı zor olmalı, başka ne tür sıkıntılarınız oldu?

Ömer Atılğan: O yıllarda dayak serbestti mesela. Çok

dayak yedim. Parça yıkanmamış derler döverler, iş olmamış derler döverler. Ben çok dayak yediğim için şimdi çıraklarımı dövüyorum.

Ercüment Erbay: Genelde şiddet görenler, kendilerine fırsat geldiğinde alt kademedeki kişilere şiddet uygulayabiliyor. Ne güzel siz bu uygulamayı devam ettirmemişsiniz.

Ömer Atılğan: Ettirmedim, hoş bir şey değil. Zaten iş ağır.

Ercüment Erbay: Bu arada Çıraklık Okulu'na gidebildiniz mi?

Ömer Atılğan: Gittim, sağlıktan faydalanmam için sigorta yaptı okul. Daha sonra kalfalık ve ustalık belgelerimi de aldım.

Ercüment Erbay: Çıraklık yıllarınızda aldığınız ücret nasıldı?

Ömer Atılğan: Çırak ücreti işte nasıl olur, azdı. Aylık alırdım, babama verirdim. Bana günlük harçlık verirdi.

Ercüment Erbay: Çıraklık döneminiz kaç yıl sürdü?

Ömer Atılğan: 19 yaşına kadar sürdü.

Ercüment Erbay: Yani askere gidene kadar sürdü?

Ömer Atılğan: Sürdü tabi ama yeni gelen çırak olduğunda daha kötü işleri onlara devrediyor, bir nevi kıdem atlıyorsunuz.

* Görüşmeyi Gerçekleştiren : Ercüment Erbay
Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü

Çıracık Ömer Atılğan arkadaşları ile..

Ercüment Erbay: Askerlik gibi yani?

Ömer Atılğan: Aynen öyle.

Ercüment Erbay: Sonra askere gittiniz.

Ömer Atılğan: Askere gittim. 1.5 sene askerlik yaptım. Geldim, tekrar burada iş başı yaptım. Alıştığım yerdi. Yine buraya geldim.

Ercüment Erbay: Çocukluğunuza geri dönersek, o zamanlar gelecekle ilgili ne gibi hayalleriniz vardı? Mesela böyle bir işyeri açmak hayallerinizde var mıydı?

Ömer Atılğan: Düşünüyordum ama baktım olacak gibi değil. Şimdi de düşünmüyorum.

Ercüment Erbay: Neden düşünmüyorsunuz? Maddi nedenlerle mi?

Ömer Atılğan: Belli bir maddiyat gerektiriyor tabi ama

asıl neden, para bırakmıyor bu iş. Tamircilikten para kazanmak bitmiş. Alım satımda para var artık.

Ercüment Erbay: Sizi çocuk işçi olduğunuz günlere geri götürsek yine çalışır mıydınız?

Ömer Atılğan: Kesinlikle çalışmazdım, okurdum. Okumak daha mantıklı.

Ercüment Erbay: Kendi çocuklarınızı çıracık olarak çalıştırır mısınız?

Ömer Atılğan: Çalıştırmam. Burada en hafif parça 10-15 kg. Çocuğumu sanayide ezdirmem.

Ercüment Erbay: Genel olarak konuşsak, çocuklar sizce çalışmalı mı?

Ömer Atılğan: Çalışmamalı tabi ama benim durumunda değil herkes, durumu çok kötü olan aileler çalıştırır.

Ercüment Erbay: 12 yaşında ağır koşullarda çalıştınız, okuyamadınız. Peki o yılların size kazandırdığı bir şeyler oldu mu?

Ömer Atılğan: Oldu. Çalışmasaydım sokak serserisi olabilirdim. Türlü belalara bulaşabilirdim.

Ercüment Erbay: Çocuklukta çalışmak size ne kaybettirdi desem?

Ömer Atılğan: Çocukluğumu hiç yaşamadım. El kapısında çalışıyorsun, her türlü zor. Yaşayamadığım çocukluğumu çocuklarıma yaşatmaya çalışıyorum.

Ercüment Erbay: Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

Ömer Atılğan: Yani çocuklukta çalışmak zor, diyeceğim bu. Benim yaşım 36, gören 40-41 sanıyor. Sanayide çalışmak kolay değil. Kendi işyeriniz değilse hiç kolay değil.

Ercüment Erbay: Çok teşekkür ederim benimle yaşamınızı paylaştığınız için. İyi çalışmalar.

Ömer Atılğan: Ben teşekkür ederim geldiğiniz için.

Usta Ömer Atılğan bir çıracık ile...

Devreye Alma Öncesinde Makinalarda İş Güvenliği Kontrolü

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

“İki kez olan, üçüncü kez de olur”
“Hata yapmak kötüdür, ancak yinelenmesi daha kötüdür”.
(Japon Deyişleri)

Ülkemizde iş kazalarının tanımı ve kapsamı 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. maddesinde ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 37. maddesinde belirtilmiştir.

Bazı kaynaklarda ise, (sıkça gördüğümüz çalışma ortamı gerçekleri ile bağdaşmayacak şekilde) “**İş kazası, beklenmedik ani bir olaydır. İşin gelişmesini önler veya işi durdurur**” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir anlamda “**kaza geliyorum demez**”i çağırıştırıyor bu tanım. Oysa bugün biz biliyoruz ki “**kaza geliyorum der**”.

Bir iş kazası; insan, malzeme, **makina**, teçhizat (vinçler, istif makinaları vb.) ve zaman (üretim) kaybı faktörlerinden herhangi birini veya birkaçını birlikte kapsayabilir.

İşverenler işyerlerinde meydana gelen **iş kazasını** ve tespit edilecek **meslek hastalığını** en geç **iki iş günü** içinde yazı ile ilgili (Çal.ve Sos.Güv.Bak.) Bölge Müdürlüğüne (İş K. m.77), o yer yetkili **kolluk kuvvetlerine derhal** ve Sosyal Güvenlik Kurumu (Şube Md.) da en geç kazadan sonraki **üç iş günü** içinde (5510 s. Sos.Sig.Genel Sağ.Sig. K. m.13) iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesi (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği Ek-7) ile doğrudan ya da taahhütlü posta ile bildirilmesi zorunludur.

Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilmek zorunda kalınan kazaların sayısına bakıldığında son üç yılda, hemen hemen her yıl yaklaşık sekiz bin (8000) azaldığı görülmektedir (Bkz: Tablo:1).

Tablo 1 : SGK'ya Bildirilen İş Kazalarının Kaza Sebeplerine Göre Dağılımı

İş Kazalarının Kaza Sebeplerine Göre Dağılımı	Yıllar		
	2007	2008	2009
Bir veya birden fazla cismin sıkıştırması, ezmesi, batması, kesmesi	28 066	24 392	19 301
Düşen cisimlerin çarpıp devirmesi	13 105	13 263	11 392
Makinaların sebep olduğu kazalar	11 686	10 377	9 685
Kişilerin düşmesi	9 469	8 518	8 364
TOPLAM İŞ KAZASI SAYISI	80 602	72 973	64 316

(Kaynak: T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistik Bültenleri; 2007, 2008 ve 2009 yılı istatistik yılı)

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Bu tablodan çıkan sonuca bakarak iş kazası sayısında son üç yılda ciddi azalma olması, zorunlu sigortalı sayısının artmasına rağmen (Bkz:Tablo 2) genel olarak çalışma koşullarında (kısa sürede) iyileşmeler mi olmaktadır (?) sorusunu akla getirmektedir.

Tablo 2 : İş Kazası ve Meslek Hastalığı Kayıpları

Sürekli İş Görmezlik ve Ölüm	Yıllar		
	2007	2008	2009
İş kazası ve meslek hastalığı sonucu sürekli iş görmezlik	1 956	1 694	1 885
İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölümler	1 044	866	1 171
Zorunlu sigortalı sayısı	8 505 390	8 802 989	9 030 202

Sürekli iş görmezlik ve ölümle sonuçlanan **iş kazaları** sayısındaki (ciddi) **artış** (Bkz: Tablo 2), **bizim işyerlerinde yaptığımız gözlemler**, yukarıda belirtilen iyimserliğin doğru olamayacağını ortaya koymaktadır.

Acaba, iş kazası ve meslek hastalıkları son yıllarda resmi kurumlara **daha az(mı) bildirilmekte**, olanakların elverdiği ölçüde kazalılar işyerinde(mi) tedavi ettirilmekte?. Her halde çalışma ortamında iş sağlığı ve güvenliği koşullarında (genel olarak) iyileşme olmamakta ki kayıp, acı ve ızdırap sayısı artmaktadır.

Oysa, iş sağlığı ve güvenliği uzmanları olarak; “küçük ve büyük” iş kazası deyimlerinin yanıltıcı olduğunu işyeri yöneticilerine ve çalışanlara vurgulayıp duruyoruz. Çoğu durumlarda bu deyimler yersiz olarak büyük veya küçük yaralanmaları (olay veya ciddi olayı) belirlemek için kullanılır. Kaza ve yaralanma bu şekilde birbirine karıştırılır ise, önemli yaralanma (ciddi olay) görülmeyen kazalar, küçük kazalar adı altında değerlendirilebilir (...ki çoğunlukla da resmi kurum istatistiklerine de girmezler) . Bu etki altında yalnız önemli yaralanmalarla birlikte olan kazalar incelenirse (araştırılırsa), çok değerli bilgiler gözden kaçır ve sonuç olarak, istatistikler yersiz olarak sınırlandırılmış, (işyeri ve ülke bazında) gerçek değerini kaybetmiş olur.

Bize göre **iş kazası (yönetmelik bir hatadır !)** veya meslek hastalığının (olayın veya ciddi olayın) nede-nini bulmak önemlidir. Hatanın nedenini kişiye zarar vermek için değil de, herkesin ders alması için araştırmak, yinelenmesini önlemeye çalışmak zorunludur. Hatanın önlenmesi ve ortadan kaldırılması için iki yol var-

dır; “tanımlama” ve “sorgulama”. Bunu yapabilmek için de kazaya “ramak kalma”, “olay”, “ciddi olay” – ciddi iş kazası’nın hepsinin kaydedilmesi (tanımlanması) gerekmektedir.

Hatanın nedenlerinin araştırılması için uygulanacak yöntem, önce hatayı **tanımlamaktır**. Bunun için (5N 1K) yöntemi uygulanır. (Ne, nerede, ne zaman, niçin, nasıl +kim?) sorusu sorulur ve yanıtı alınır.

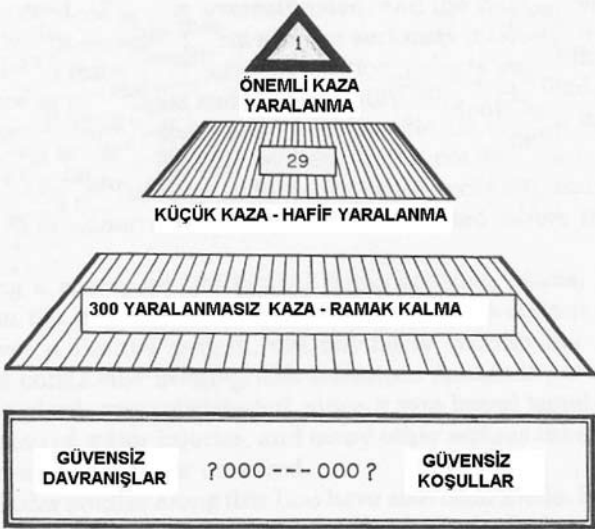
Hatanın nedenlerini araştırmak için kullanılan metod ise 5 Why’s metodudur. Bu yöntem ; 5 kez niçin diye sorarak (iş kazası veya meslek hastalığı) sorunun köküne inilmesini sağlayan bir yoldur.

İş kazası(nın) bir veya bir kaç faktörü etkileyebileceğini (Ör: insan, malzeme, **makina**, teçhizat, üretim – zaman kaybı) belirtmiştik.

Bu nedenle, iş kazaları (ve meslek hastalıklarının) önlenmesi çabalarında, yalnız yaralanma faktörü göz önünde tutulursa, çalışmalara yanlış bir yön verilmiş olur.

Sonuç ve öneriler

İşçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili **işçilere önerimizi** üç ana madde de şöyle sıralayabiliriz: 1- İş Güvenliği kurallarına uyunuz (İlk önemli nokta, iş güvenliği kurallarına her alanda kesinlikle uymaktır). 2- Durdur – Çağır – Bekle (makinada bir arıza olduğunda derhal makineyi DURDUR, grup liderini (amirini) ÇAĞIR ve makineye dokunmadan BEKLE. Asla problemi basit gibi görerek kendiniz müdahale etmeyiniz) 3- Küçük kazalar da önemlidir (En küçük yaralanmada bile derhal grup liderinizle (amirinizle) temasa geçerek sağlık birimine başvurunuz).

Şekil 1 : Heinrich Üçgeni (Heinrich'in orjinal baskısından)

Endüstriyel iş güvenliği'nin öncülerinden Herbert William Heinrich'in ABD'de 1931 yılında yayınladığı (Endüstriyel Kazaların Önlenmesi - Bilimsel Yaklaşım 'kitabında) 1500 araştırma sonucu; 1 önemli – ciddi kazanın altında 29 küçük kaza(hafif yaralanma), 300 yaralanmasız kaza – ramak kalma olduğunu saptamıştır (Bkz: Şekil 1). (Bird'in yine ABD'de ve 1969'da 21 iş kolunda 297 araştırmada incelediği 1 753 498 kaza'da vardığı sonuç; 1 önemli kazanın altında: 10 küçük – hafif kaza, 30 malda hasar ve 600 ramak kalma olayı - Tye / Pearson'ın İngiltere'de 1975 yılında yayınladığı 2000 araş. Sonucu incelediği 1 000 000

kaza'davardığı sonuç; 1 önemli kazanın altında 3 küçük – hafif kaza (3 güne kadar işe gelmeme), 50 ilk yardım gerektiren kaza, 80 sadece hasarla sonuçlanan kaza – olay, ve 400 ramak kalma olayı olmaktadır).

Kaza analizleri, yaralanmaya neden olan her kaza başına , yaralanma olmadan meydana gelmiş, RAMAK KALMIŞ, KIL PAYI ATLATILMIŞ, verilmiş sadakam varmış de-dirtmiş pek çok kazanın olduğunu göstermektedir.

Kazaların önlenmesinde, bu oranlar ayrı bir önem taşır. Bu oranlar sadece yaralanmalar ile ve insan gücü kaybına değil, aynı zamanda malzeme, teçhizat ve makina hasarları ile, üretim – zaman kayıplarının önlenmesi zorun-luluğu gösterir.

Mademki **güvensiz koşullar** ve güvensiz davranışlar **kontrol edilebilen durumlardır**. O halde, işyeri yönetim kademesi, kaza meydana getiren durumları yaralanma oluşmadan çok önce kontrol edebilme ve önleme olana-ğına sahiptir.

Bu bağlamda **İşyeri Yönetimine Önerimiz** ise ;

Çalışmakta olan veya devreye yeni alınan veya 4M (MAN (adam) MATERIAL (malzeme), MACHINE (makine) ve METHOD (metod) maliyet denetimi) değişikliği uygulan makinalarda iş güvenliği ve işçi sağlığı açısından herkesin herşeyi tam ve eksiksiz kontrol etmesini sağlayarak gerekli olan asgari güvenliği sağlamak için işyerlerinde uygulanabilecek (aşağıdaki) kontrol listesi ve yöntemini işyerinizde uygulayınız.

Listedeki her bir soruya:

1 – Ekipmanın dizaynını yapan bölüm (Mühendislik Bölümü), Ekipmanı kullanacak olan bölüm (üretim / imalat bölümü) ve İş Sağlığı ve Güvenliği bölümü ayrı ayrı cevaplandıracaktır.

2- Değerlendirmelerde aşağıda belirtilen özel işaretler kullanılacaktır.

0 Uygun

X Uygun değil

☐ Değerlendirmeye alınmayacak

Geliştirilmeli

☐ Diğerleri. (Bu durumda problemin çok çabuk çözülmesi – tamir edilmesi gerekmektedir.)

3- Çalışma yasalarının öngördüğü hükümler koyu renkli yazılmıştır.

4- Çalışma yasalarında öngörülen maddeler tam ve eksiksiz olmalıdır.

5- Kontrol formunda sorulara “0” işareti ile belirtilenler kontrol öncesi veya kontrol sırasında üretim grubu ile birlikte değerlendirilecektir.

Değerlendirme

Çalışma yasalarında öngörülen hükümlerde eksiklik varsa giderilinceye kadar çalışmaya izin verilmez.

MAKİNA / EKİPMAN ADI:		Ekipmanın Dizaynını Yapan Bölüm	Ekipmanı Kullanacak Bölüm	İş Güvenliği Birimi	Bulgular ve Önlemler
Ekipman	Kontrol Noktaları				
Koruyucu Kapaklar	Dönen parçalar korunmuş mu?				
	Kayan parçalar korunmuş mu?				
	Zincir, dişli, kayış, kasnak gibi aktarma sistemleri korunmuş mu?				
	Koruyucular makinayı kapatacak , tehlikeyi önleyecek kadar büyük mü?				
	Çarpınca / değince yanılabilir yüksek sıcaklıklı yer var mı? Varsa korunmuş mu?				
	Bakım / onarım açısından parçalar kolaylıkla sökülüp takılabilecek durumda mı?				
	Girilmemesi gereken yerler için limit swich veya emniyet anahtarı var mı?				
	Koruyucular güvenli mi? Uygun mu?				
	Gereken yerler (şaft kovani gibi) tozdan korunmuş mu?				
Çalışma Platformu, Korkuluk, Acil Sistemler	Girmenin veya geçmenin tehlikeli olduğu yerlerde önleyici korkuluk ve uyarı var mı?				
	Girilmeyecek veya geçilmeyecek yerler için tek bir yatay korkuluk (bar)yeterli değildir. Bu tür korkuluk uygulanan yerler var mı?				
	Korkuluk gerektirecek yükseklikte (2 m) çalışma var mı? Varsa korkuluk var mı?				
	Çalışma platformu yeterli genişlikte mi?				
	Çalışma platformu gereken yer var mı?				
	Korkuluklarla makinalar arasındaki boşluklar yeteri kadar geniş mi?				
	Korkuluk yüksekliği yeterli mi? (90-110 cm)				
	Acil durdurma için ayak pedalları koruyuculu mu ? Acil durdurma sistemleri var mı ? Uygun mu?				
Basamaklar, Merdivenler	Merdivenin eğimi 45 dereceden az mı?				
	Kaymayı önleyecek malzeme gerekli mi ? Gerekiyorsa var mı?				
	Giriş ve çıkışa müsaade edilmeyen yerlerde gerekli yasak uyarı yazısı var mı?				
	Merdiven basamakları düzgün ve güvenli mi? Basamaklarda ön veya arkada çıkıntı var mı?				
	Gemici merdiveni 2,5 m'den yüksek ise etrafında koruyucu kafesi var mı?				
Çıkıntılı Kısımlar	Gereksiz çıkıntılar var mı?				
	Sivri köşeli yerler var mı?				
	Bütün sivri köşeler 30 mm'lik çapla yuvarlatılmış mı?				
	Çalışanın çarpabileceği yerler özel olarak, süngerli veya benzer yumuşak malzeme ile korunmuş mu?				

MAKİNA / EKİPMAN ADI:		Ekipmanın Dizaynını Yapan Bölüm	Ekipmanı Kullanacak Bölüm	İş Güvenliği Birimi	Bulgular ve Önlemler
Ekipman	Kontrol Noktaları				
Renkler, Uyarı İşaretleri	Gereken yerler – sarı / sarı siyah renge boyanmış mı?				
	Tehlikeyi belirten – gösteren işaretler var mı?				
	Açılma yönleri ok işareti ile belirtilmiş mi?				
Yerleşme, Konum, Vana, Açıklık vb.	Geçiş yollarında engelleyici bir şey var mı?				
	Açıklıklar çok geniş veya dar mı?				
	Fittingler gevşek veya dengesiz mi?				
	Eksik fitting var mı?				
	Hatalı yerleşmiş fitting var mı?				
Borulama – Elektrik Donanımı	Boru donanımları çalışma bakım / onarım yönünden uygun ve güvenli yerleştirilmiş mi?				
	Gevşek – dengesiz fitting var mıdır?				
	Gereksiz diye düşünülen itme veya çekme var mı?				
	Borular arasındaki açıklık yeterli mi? (Vana yerleşimi – Bakım / onarım – çalışma nedeniyle)				
	Borulardaki basıncı boşaltabilmek mümkün mü?				
	Borular sıcak mı? Yanma riski var mı? Varsa korunmuş mu? Yalıtılmış mı?				
	Elektrik kaçağı olabilir mi? Topraklama var mı? Güvenli mi? Devre kesici var mı?				
	Statik elektriği önlemek için gereken yapılıyor mu?				
Elektrik paneli	Panel üzerindeki her düğmenin fonksiyonu açık olarak gösterilmiş mi?				
	Elektrik paneli doğru ve güvenli yere mi yerleştirilmiş?				
	Elektrik kesilince makinada – harekette karşılaşılan bir problem var mı?				
	Panellerin yerine göre düşmesini devrilmesini önleyecek sistem var mı?				
	Acil durdurma sistemi var mı?				
Alarm ve Acil Durdurma Sistemleri	Acil durdurmalar yeterli sayıda mı?				
	Yeterli devre kesici var mı ve iyi çalışıyorlar mı?				
	Alarm zili – ışığı gereken yer var mı?				
	Tehlikeli bölgelerden geçişi engelleyen fotosel sistem veya mat-switch gerekli mi? Gerekliyorsa var mı?				

MAKİNA / EKİPMAN ADI:		Ekipmanın Dizaynını Yapan Bölüm	Ekipmanı Kullanacak Bölüm	İş Güvenliği Birimi	Bulgular ve Önlemler
Ekipman	Kontrol Noktaları				
Çalışma Sistemi	Çalışanın takılabileceği bir durum var mı?				
	Başını çarpabileceği bir yer var mı? (Yükseklikler yeterli mi?)				
	Düşülebilecek kayılabilecek bir yer / durum var mı?				
	İç güç kullanarak (zorlanarak mı) yapılıyor ? Özel araç gerekli mi?				
	Hatalı çalışma yapılabilir mi?				
	Yeteri kadar araç / gereç var mı ve yerli yerinde mi?				
	Ayakta çalışılacak zeminlerde tehlikeyi önleyecek şekilde güvenlik sağlanmış mıdır?				
	Çalışma alanı değiştirilmesinde geçişler ve yeni alan yeteri kadar güvenli mi?				
	Makina bakımı, ayarlar ve yağlama yapılırken çalışılan alan sağlam ve güvenli mi?				
	Makina ve çevresinin temizliği veya bileşenlerinin değişimi sırasında tehlikeli bir durum var mı*				
	Çalışma tek başına ve tecrit edilmiş olarak yapılıyor (bu gibi durumlarda çalışanın kazaya uğraması halinde kendini kurtarması zor olabilir)				
Gürültü	Montajı yeni yapılan makinalarda 1m uzağında gürültü düzeyi 80 dB(A)'dan az mı?				
	Aşağıya tehlikeli bir şekilde düşebilecek herhangi birşey var mı?				
	Herhangi bir anormal ağırlık – hız – basınç vb. durumlar var mı?				
	Zemin düz ve engebesiz mi?				
	Bir kimsenin sıkışabileceği veya arasında kalabileceği tehlikeli bir kısım var mı?				
	İş yerinde kullanılan laser ışınlarının gücü 0.5 mm Watt'tan daha az mı? Güvenlik Uyarıları yazılmış mı?				

Bitiminde Güvenlik Denetimi	Tarih : / /		Denetleyenler:	
	Bulgular: Ekipmanı Kullanacak Bölüm. İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü	Alınacak ilave önlemler: Ekipmanın Dizaynını Yapan Bölüm	Tarih	
			Bitirmek için planlanan	Tamamlanmış

Bize ve Bizden Sonraya Dair

Servet ŞENGÜL

Kendimizi, deli ırmaklarda rafting yapanlara benzetirim çoğu zaman. Değişik zamanlarda, değişik ırmaklarda, değişik ekiplerle akıyor, yarışıyoruz. Aynalara bakıp; aynalar tutuyoruz yıllardır birbirimize. Yatağı değişse de rotasını değiştirmeyen azimli ve inatçı yolcularıyız bu ırmakların. Kayalara tosluyor, dalgalara kapılıyor, hatta devrilip suya batıyoruz ama yaşama güdüsüyle yüzeye çıkıp, kayığa ve ellerimize tutunuyoruz. Bazen küreği düşürsek de ellerimizi kürek yapıp, ekipten kopmamaya çalışırken kaç dostumuzu, kaç sevdiğimizi kaptırdık ırmaklara? Her defasında tutunamayanların ardından hayatı sorguluyor, anıları yâd ederek hüznleniyor ve ürperiyoruz gizlice. Yine de pes etmeden birbirimizi yenileyip tazeliyor, özen ve sevgiyle yaralarımızı sarıyoruz usul usul.

Haberleşmenin mektuplarla yapıldığı yılların tanıklarıyız. Ya yazmış, ya da birilerinden en az bir mektup almışlığımız vardır. O zamanlar bazı mektupları saklamıştım nedenini çok da düşünmeden. Babamdan, yeğenlerimden aldığım mektupları arada bir okurum ve her defasında o yıllara, o anlara döner, hâlden hâle geçerim. Telvin. Yazanın ellerini, yüreğini, ruh hallerini görürüm harflerde, kelimelerde. Ölümünden iki yıl önce, sakladığı mektuplarımı verdiğinde, Babamı biraz daha sevmiştim beni okuduğu için. Ben hâlen okuyorum.

En son ne zaman, kime mektup yazdınız diye sorsam? Çok yıl oldu ben de yazmadım ama geçen gün bir dostumdan aldığım mektup beni çok etkiledi ve düşündürdü. Yok, el yazısıyla değil ama yine de çok güzeldi gelmesi.

Konuşarak ne kadarını aktarabiliyoruz meramımızın? Duygularımızın ne kadarını hissettirebiliyoruz birbirimize? El yazımızın sıcaklığını, klavyelerin soğuk tuşlarına teslim ettiğimizden beri içimde bir anlaşılmasız bir üşüme var. Oysa mektup yazmak insanın hem kendisiyle ve hem de yazdığı kişi ile baş başa sohbetidir. Gerçekten "baş başa"sınızdır o anda. Herkese kapalı bir yüzleşme, dertleşme, itiraf anlarıdır mektuplar. Belki yüz yüze söyleyemeyeceklerinizi, belki kıyıda köşede kalmış minik ama değerli ayrıntıları dillendirebildiğiniz yegâne ve kalıcı yoldur. Yıllar sonra, yıllar önceki kendinizle karşılaşır, yüzleşirsiniz.

Hafızalarımız, konuştuklarımızın, anılarımızın ne kadarını, ne doğrulukta saklayabiliyor? Eski resimlere bakarken sezdirmeden hüznlenir, geçmişin izlerine bakarken gözlerimiz dalıp gider, o karedeki o anı ararız hafıza kayıtlarımızda. Hep sürecekmış, bitmeyecekmiş gibi bir yanılma-

mayla ırmaklarda akıp geçiyor hayat. "Ne kalır yarına / bizden sonraya / her şey binip gitmiş uçurtmalara" diye şarkılar söylediğimiz zamanlar çok mu gerilerde kaldı? Kalanları kim anlatacak, kim aktaracak olanları yarına. Bir şeyleri ıskalıyoruz sanki akıp giderken. Geri dönüp şöyle bir baksak, bize dair yazacak ne çok yaşamışlığımız vardır. Geçmişimizi en iyi kendimiz biliyoruz ve belki yüzleşmekten korktuğumuz anılarımız da vardır. Olabilir, olmalı. Hatta bir kısmını bilerek / bilmeyerek sildik. Bu kadar kaydı saklamak yorucu geliyor belki de kim bilir?

Hani antikacı dükkânlarının bir köşesinde, bir hasır sepette veya kenarları aşınmış bir albümde sararmış fotoğraflar görürüz kimileyin. Merak etmez miyiz o fotoğraflardaki insanların öykülerini? O fotoğraf çekilirken düşündükleri, hayata ve geleceğe dair düşlerini? Bir kaçına bakar, göz göze gelir, tuhaf bir duyguyla tanıyacak gibi oluruz. Bir umut çevirip arkalarına bakarız bir tarih, bir yazı, bir ta-

nışlık bulabilmek için. Çoğunda yoktur ama bazen. "Muhterem... Sevgili... Aziz... Canım...." diye başlayan küçücük bir not bulsak sevinir, silik, kırık yerlerini okumaya çalışırken yüreğimiz farklı atmaya başlar ve tekrar yüzüne bakıp, adeta demek istediklerinin devamını söylemesini bekleriz. Susarlar! Hiç yaşamamış, hiç konuşmamış gibi susarlar. Yine de antikacı dükkânlarının bir köşesinde kendilerine bakacak, öykülerini merak edecek birilerini beklerler sabırla; tıpkı

okuyucusunu bekleyen yazarlar gibi. İşte bu yüzden, sırf bu yüzden konuşan fotoğraflarım olmalı benim. Bir gün antikacı dükkânlarına düşersem diye. Kendimi anlatmalıyım hiç olmazsa. Ya da Babamı anlatmalıyım çocuğuma. Sevdiklerimi anlatmalıyım sevdiklerime. Yoksa arımdan söyleneceklerin, kalanları hüznlendirmekten öte bir yararı olmayacak; çünkü ben duymayacağım. Sırf bu yüzden, sevdiklerime, onları sevdiğimi söylemek ya da beni sevdiklerini onlardan duymak istiyorum. Çok zor değil mi? Elbette... Biliyorum.

Benim güzel şairim Gülsen Akın, 'Ah, kimselerin vakti yok / durup ince şeyleri anlamaya.' (*) dese de öyle ince şeyler ki dayanamaz durumum; durursunuz. Çünkü herkesin anlatacak bir öyküsü ve onu gönülden dinleyecek bir dostu vardır. Belki bir gün yüreğiniz kabarıp taşıtığında, belki birileri kıskırttığında başlayacaksınız yazmaya, anlatmaya, iç seslerinizi dillendirmeye. Kim bilir?

(*) Gülsen Akın / İlk yaz

Yoksulluktan Sefalet Bir Göç Hikâyesi...

Taner AKPINAR*

Bu başlık Servet Gün'ün doktora tez çalışmasının kitap olarak basılmış halinin başlığı ve bu yazı da Gün'ün çalışmasına ilişkin özet bir tanıtım yazısı.⁽¹⁾

Başbakan her fırsatta her aileden en az üç çocuk istediğini söylüyor. Başbakan'ın bu isteği herhalde içindeki saf ve temiz çocuk sevgisinin bir dış vurumu değildir. Öyle olsaydı, bu sevgisini, bir parça olsun, halihazırda bu dünyaya gelmiş bulunan ve çalışmak zorunda olan çocuklara da hissettirirdi. Doğmamış çocuklara çağırda bulunmazdan önce, doğmuş olanların dramına duyarlı olunması gerekir. Bu duyarlılığın olmadığı bir ortamda doğmamışlara yönelik çağrı inandırıcı olmaktan uzaktır. Gün'ün çalışması söz konusu duyarlılığın bir ürünüdür. Gün'ün çalışması, Prof. Dr. A. Gürhan Fişek'in sunuş yazısı ile başlamaktadır. Fişek, bu çalışmayı çocuk emeğine karşı hem bir isyan hem de mücadele çabalarının bir parçası olarak görmektedir.

Bu çaba çerçevesinde Gün ilk olarak, kavramsal bir tartışmaya girişiyor ve yoksulluk olgusunun doğru bir kavranmasını gösteriyor, sorunun sınıfsal karakterini gizleyen kavramsallaştırma çabalarıyla araya mesafe koyuyor. Yazar, bu bölümü çalışmasının ana eksenini oluşturan çocuk yoksulluğu kavramına açıklık getirerek kapatıyor. "(...) Çocuk yoksulluğu, ne içinde yaşadığı hanenin yoksulluğundan; ne de toplumsal yapıyı belirleyen üretim ve bölüşüm ilişkilerinden ve onun belirlediği toplumsal yoksulluktan bağımsız bir olgudur. (...) Çocuk yoksulluğu kavramsallaştırması, yoksulluğun etkilerini bir alt analiz birimi olarak çocuk üzerinden derinlemesine anlama imkanı sunmaktadır."

Gün çalışmasında ikinci olarak, ilkel birikim ve mülksüzleşme tartışmasına girmektedir. Yazar ele aldığı çocuk yoksulluğu (kentte sokakta çalışan çocukların yoksulluğu) olgusunu iç göç olgusuyla ilişkilendirmekte, iç göçleri de ilkel birikim ve mülksüzleştirme süreciyle açıklamaktadır. Bu çerçevede Türkiye'deki iç göçleri ekonomi politikalarının doğrudan bir sonucu olarak görmekte ve 1950'lerden itibaren gerçekleşen göçlerle 1980'lerden itibaren gerçekleşen arasında niteliksel bir ayrıma gitmektedir. Buna göre, 1950'lerden itibaren olan göçlerde göçmenler kırsal alanla

olan bağlarını koparmazken, 1980'lerden sonraki göçler kırsal köklerle olan bağlar koparak gerçekleşmiştir. Yazar, kent yoksulluğu ve çocukların sokakta çalışması sorununu 1980 sonrası göçlerin bir sonucu olarak görmektedir.

Üçüncü olarak, çocuk emeğinin hem dünya genelinde hem de Türkiye'deki nicel durumunun bir fotoğrafını çekmekte, ardından da Türkiye'de sokakta çalışan çocuklar üzerine yapılmış olan araştırmaların bulgularına yer vererek sorunun nicel boyutları yanında nitel durumuna da ışık tutmaktadır. Yazar burada "çocuk istismarı", "çocuk ihmali" ve "çocuk sömürüsü" kavramları arasındaki ayrıma dikkat çekmekte, genellikle sömürü kavramının ihmâl edildiği ve diğer kavramların gölgesinde kaldığı uyarısında bulunmaktadır.

Son olarak, çalışmasının en heyecan verici kısmına, alandan topladığı bulguların sunumuna geçmektedir.

Öncesinde Mersin ilinin alan araştırması için seçiminin gerekçeleri ve araştırmasının yöntemi konusunda bizi aydınlatmaktadır. Yalnızca güzellemeleler dizmek niyetinde olmadığımız bu tanıtım yazısında yazara eleştirimiz de olacak. Yazar 1980 sonrası iç göçlerde bu dönemdeki ekonomi politikalarının ve zorunlu göç uygulamalarının belirleyiciliğine değinmekte ancak, konuya ilişkin saha araştırması bulgularını paylaşma noktasında eli sıkı davranmaktadır. Yazarın bu konuda sahadan topladığı zengin bir ampirik bilgi yığınına sahip olduğunu biliyoruz. Bulguları paylaşma konusundaki cimriliği naçizane eleştirimiz olsun yazara, eğer kabul ederse.

Bu cimriliği bir tarafa, Servet Gün saha araştırması bulgularına dayanarak yüzü soğuk bir gerçekliği bizlere göstermektedir; okulda ve oyun alanlarında olması gereken çocuklar, sokakta ekmek parası peşinde koşmak gibi boylarından epeyce büyük bir sorumluluğu yüklenmek zorunda bırakılmaktadır. Çocukları buna zorlayan yoksulluk belasıdır. İşin kötüsü bu, anlık ve geçici değil, çocukların bütün yaşamlarını ipotek altına alan bir sorundur. Yoksulluk yalnızca çocukları sokakta çalışmaya zorlamamakta aynı zamanda kendisini de zorla onlara miras bırakmaktadır.

Bu döngünün kırılması sorunun muhataplarının (yoksulların) çözüm çabalarının öznesi olmadan gerçekleştirilemez. Yoksulların kendi kurtuluşlarının öznesi olması konusunda Friedrich Engels'in şu sözü günümüz Türkiye'si için çok manidardır:

Ne mutlu o yoksullara ki, diğer dünya onlara verilmiştir. Er ya da geç, bu dünya da onlara verilecektir.

* Dr. Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Görevlisi
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

⁽¹⁾ Kitabın künyesi tam olarak şöyle: Servet Gün, (2010), Yoksulluktan Sefalet Bir Göç Hikâyesi – Sokakta Çalışan Çocuklar Sorununun Ekonomi-Politik, Özgür Üniversite Yayını.

İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu

Küçük işyerlerinin işçi ve işverenleri yine bir araya gelerek iş sağlığı güvenliği konusundaki sorunlarını tartıştılar. Fişek Sağlık Hizmetleri ve Araştırma Enstitüsü'nün oluşturduğu Ortak Sağlık Güvenlik Birimi'nde yer alan işyerlerinin çok büyük bir bölümü (yaklaşık %90) küçük işyeri kapsamında... Üstelik de, yasal olarak işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı istihdam etme gibi bir zorunlulukları yok; iş sağlığı güvenliği kurulu kurmak gibi bir yükümlülükleri de yok. Bu bilgiye ulaşma ve deneyimlerini zenginleştirme konusunda önemli bir engel...

İşte ilk kez 2008 Mayıs ayında uygulamaya koyduğumuz ve Çalışma Ortamı Dergisi'nin sayfaları arasında sizlerle de paylaştığımız, iş sağlığı güvenliği kurulu denemesi tam da bu noktadaki sorunlara yanıt verme potansiyeli taşıyor.

Çalışmalarda amaç dayanışma, bilgi ve deneyim paylaşımıdır. İşçi işveren temsilcileri arasında; küçük ve orta ölçekli işyerleri arasında; teknik elemanlar (işyeri hekimi, işyeri hemşiresi, iş güvenliği mühendisi) ile diğerleri arasında etkileşim yaratmak ve kazanımları işyerinde eyleme dönüştürmek. (Bakınız: Kutu)

Katılımcı küçük işyerlerinin ortak özelliği, gönüllük olarak FİSEK/OSGB (Fişek Sağlık Hizmetleri ve Araştırma Enstitüsü Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi) aracılığıyla, yıllardır işyeri hekimliği ve/veya iş güvenliği uzmanlığı hizmetlerinden ortaklaşa yararlanıyor olmalarıdır. Bazılarında

bu geçmiş 1982 yılına kadar dayanmaktadır.

Gönüllülük esasına dayanan Dayanışma Kurulu uygulaması sürmekte. 14 ve 22 Ocak tarihlerinde Sincan Organize ve İvedik Organize (Ostim) Sanayi Sitelerinde canlı bir katılımı yeniden gerçekleştirilen bu toplantılar, mayanın tuttuğunu ve bu birlikteliğin yaşayacağını muştular nitelikteydi.

İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu toplantılarında dört sunum gerçekleşti. Bunlardan ilkinde konuşmacı, Mustafa Taşyürek'ti. Taşyürek, sorumluluk kavramı üze-

rinde durdu. İş sağlığı güvenliği konusunda sorumluluğun “herkes”te olduğunu, ama bunu “hiç kimse” olarak algılanmaması gerektiğini belirtti. İşçi-işveren-devlet üçlüsünün sorumluluklarına değinirken, konuyla ilgilenenlerin bir takım dayanışması oluşturması gerektiğinin üzerinde durdu. Herkesin iş sağlığı güvenliği sorumluluğunu yerine getirmesini ve bir başkasında hizmet beklememesi gerektiğini belirtti.

İkinci sunum, Dorçe Prefabrik Yapı ve İnşaat San. Tic.A.Ş.’denn Gülseren Ercan, yönetim temsilcisi olarak işyerlerindeki yönetim politikasını ve kararlılıklarının getirdiği sonuçları açıkladı. Sorun çözümünden, kişisel koruyucuların kullanılmasına kadar, kararlara işçi katılımının ne kadar önemsendiğini; alınan kararların ise yönetimce ne denli kararlılıkla uygulandığını anlattı. Bu başarılarının sırrıydı. Bu işyerinde yapılan gerçekten bir başarıydı. Çünkü iki ana şirket ve 10 taşeron ile yürütölen çalışmada, biri

dışında elli işçiyi geöen yoktu. Ama iş sağlığı güvenliği konusuna, hepsi bir fabrikanın atölyeleriymiş gibi yaklaşılmıştı. İş sağlığı güvenliği kurulunda her atölyeden birer işçi temsilcisi bulunuyordu.

Diğer sunum Elsan Elektrik Gereçleri San.Tic. A.Ş. Fabrikasının iş güvenliği uygulamaları ve sorunlarıyla ilgiliydi. Sunuşu yapan iş güvenliğinden sorumlu olan ve aynı zamanda kendisi de bobinaj atölyesinin şefi olan Yusuf Katıkcı'ydı. Katıkcı, risk analizi yaparken nasıl katılımcı bir yöntem izlediklerini ve ne kadar yol aldıklarını anlattı. Bu yıl, işçileri özendirmek için yürürlüğe koydukları ödül yönetmeliğini ve bunun içerdiği iş sağlığı güvenliği notlan-

dırmasının nasıl yapılacağını da söyledi. Burada da dikkat çekici olan, iş sağlığı güvenliği uygulamalarında atölyenin bir bütün olarak değerlendirilmesi ve bir işçinin yapacağı hatanın, bütün atölyenin puan kaybetmesine neden olmasıydı.

Dördüncü sunumu, yine Elsan Elektrik Gereçleri San. Tic. A.Ş.'den, Personel ve İdari İşler Sorumlusu Selçuk Savaş'ın, "10 yılda 10 usta 10 çırak" projesi ile ilgili anlattıkları oluşturuyordu. 2005 yılında, fabrikanın yetişmiş eleman gereksinmesini karşılamak için çırak kullanmaya başladıklarını; daha önceki yıllarda da yapılmış olan bu uygulamaya, bir süre ara verilmiş olduğundan sözetti. Yeni çalışmalarının en önemli özelliği, çırakların sosyo-kültürel açıdan gelişimlerine de eğilmiş olmalarıydı. Mesleki Eğitim Merkezlerine (eski ÇEM), haftada bir gün gönderilen çıraklar, bunun dışında bir takım ruhu oluşturmak için biraraya getiriliyordu. Sinemaya tiyatroya gidiyor; çok sesli müzik dinliyor; birlikte kitap okuyorlar ve tartışıyorlardı. Hatta çıraklar, izci örgütüne katılarak, etik ilkelerin öğrenilmesinden, izci giysilerinin giyilmesine ve izci yemin törenlerine katılmasına kadar, hiç yaşamadıkları bir zenginliği de tatmış oldular.

Toplantı, işçi-işverenlerin ve teknik elemanların dayanışmasının sürdürülmesi düşünce ve yeniden buluşmak dilekleriyle son buldu.

KUTU: Küçük İşyerlerinde İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu Uygulaması

AMAÇ :

Küçük işyerlerinde iş sağlığı güvenliği süreçlerine işçi ve temsilcilerinin katılımının sağlanması ve değişik meslek grupları arasında ortak aklın yakalanması

YÖNTEM :

(1) Bunun için önce iyi işleyen OSGB uygulamasının başlatılması gerekir.

(2) OSGB hem işçi ve hem de işveren üzerinde saygınlık yaratmalı ve güven vermelidir.

(3) Farklı deneyimler yaşayan ve bilgi birikimi olan küçük işyerlerini, bilgi deneyimlerini paylaşma gereksinmesini hissetmeleri gereklidir.

(4) OSGB kendi üyeleri arasında belirli aralarla toplanan bir Dayanışma Kurulu oluşturmalıdır.

UYGULAMA :

1.1. 1982 yılında küçük işyerleri arasında ortak sağlık birimi uygulaması başlatılmıştır ve üye sayısı 1986'da 200'ü aşmıştır.

1.2. Hizmetin niceliğinin yanında niteliği de geliştirilmiştir. 1992 yılında ILO-IPEC katkısı ile işyerlerinde mobil ünitlerle ulaşılmaya başlanmış ve model çocuk emeği ve toplumsal cinsiyet sorunu boyutlarıyla zenginleştirilmiştir. Modelin yenilenebilir özelliği ile mobil ünit sayısı artırılmış ve gezici röntgen (2 adet - klasik, dijital) ve gezici odyometri araçları eklenmiştir.

1.3. 1994'te ILO-IPEC katkısı hizmetlere iş güvenliği boyutu eklenmiştir. İşyeri hekimlerinin yanında, iş güvenliği mühendisleri de istihdam edilmektedir. O gün bugün gelişerek sürmektedir.

1.4. Hizmetler 1992'den beri Çalışma Ortamı Dergisi (iki ayda bir yayınlanır, bu ay 113.sayı yayınlanmıştır) ve 1999 yılından beri web sayfaları ile (www.isguvenligi.net www.fisek.org.tr www.fisek.com.tr) kamuoyu duyarlılığını arttırmakta ve üyeleri arasında iletişim sağlamaktadır.

1.5. 2009 yılında, ÇSGB tarafından getirilen yeni mevzuata uyum sağlayarak OSGB belgesi almıştır.

2. Uygulama , niceliği ve niteliği bakımından öncü bir uygulamadır; bu çapta bir uygulama ülkede yoktur. Bir çok küçük işyerinin uzun yıllardır OSGB'nin üyesi olması, saygınlık ve güvenin en açık kanıtıdır.

3. Hiç bir yasal zorunluluk olmaksızın çağrı üzerine bir çok kez bir araya gelmeleri ve toplantılarındaki canlı katılım bir gereksinme duyulduğunu açıkça anlatmaktadır. Bu uygulamanın en önemli ayırt edici özelliği, işyerlerinin yasa gereği, hem işyeri hekimi istihdam etme ve hem de iş sağlığı güvenliği kurulu oluşturma yükümlülüğünün olmamasıdır. Bu tümüyle gönüllü bir uygulamadır.

4. OSGB üyesi işyerlerinin iki ayrı sanayi bölgesinde kümelenmesi dolayısıyla iki ayrı İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu toplanmıştır. Bu toplantılarda risk değerlendirmesinin nasıl yapıldığı, iş sağlığı güvenliği kurulları mevzuatı anlatılmış; üyelerin işçi-işveren temsilcilerinin birbirleriyle tanışmaları sağlanmış; kendi çalışmalarını anlatmalarına olanak sağlanmıştır.

Bu kurul, ilk kez Mayıs 2008 tarihinde toplanmıştır. Üye işyerlerinin sürekli ziyaret edilmesi nedeniyle, temsilcilerle temas sürmektedir. Toplantı aralarında işyerleriyle temas, işyeri hekimi, iş güvenliği mühendisi tarafından sağlanmaktadır. Çalışma Ortamı dergisi (iki ayda bir yayınlanmaktadır) bütün üye işyerlerine dağıtılmaktadır. İleride yalnızca Dayanışma Kurulu üyelerine yönelik bir bülten çıkarılması tasarlanmaktadır.

Genç Kızlar Yönetime Katılma Peşinde

Ankara'da, Kızılay'dan 5 dakikalık bir yürüyüşle Kolej'e varırsınız. Bir yanı Kurtuluş Parkı ve Vedat Dalokay Evlendirme Dairesi'dir. Bir yanı eski TED Maarif Koleji Kampüsü, şimdi Çankaya Belediyesi, öteki köşede de beş yıldızlı ve yabancı sermayeli bir otel. Sağa dönüp hızlı adımlarla 15 dakika yürürseniz Türközü'ne, beş dakika sonra da Boztepe Mahallesi'ne varırsınız. Ama, çoktan çevrenin görünümü değişmiştir. Yeşilliklerle kendisini süslemiş gecekondulara varmışsınızdır. Başınızı kaldırırsanız Gaziosman Paşa'nın lüks apartmanlarını da görebilirsiniz. Ama, henüz, Boztepe Mahallesi'ni ne TOKİ ne de müteahhitler çekici buluyor. Onun için de, hala, dar gelirli için bir sığınak. Boztepe'nin sakinleri, kent içinde köyü yaşıyor. Olanaksızlıklar, onların kentle bütünleşmesini önüyor. Kentliler için çok doğal olan bir çok şey, Boztepe'liler için hayal. Boztepe kadınlarının, eğitim düzeyi düşük; çoğunun okuma yazması bile yok. Çünkü ana-babaları ve içinden çıktıkları toplum, onları eve ve belirli bir role mahkum etmiş. Ama ne onlar, ne de kızları bu yazgıyı sürdürmek istemiyor. İşte tam bu noktada Genç Kız Evi'nin, mahalle için anlamı ortaya çıkıyor. Onun için mahallece, ne denli sahiplenildiği, gönüllülerinin sevgi-saygı gördüğü anlaşılabilir. Genç Kızların, neden, şiiirle-riyle Vakıf'a sevgilerini anlattıkları ortaya çıkıyor.

Amacımız belli. Genç kızları, kentle ve çağdaş yaşamla bütünleştirmeye çalışmak. Eğitimde başarılarını artırarak, toplumda ve çalışma yaşamında kendilerine saygın bir yer edinmelerini sağlamak.

8 yıldır bu bölgede canla başla çalışıyoruz. Gönüllülerin, en yorgun olduğu, ülkenin gidişinden en bezgin oldukları dönemlerde, genç kızlarımız öyle şeyler yapıyorlar ki, verilen emeklerin hiç de boşa gitmediği ortaya çıkıyor.

Ekim ayında bir gün, okuldan çıkıp da genç kız evini dolduracak çocukları bekleyen gönüllülerimizi bir telaşla aldı. Çünkü, her zaman okul çıkışı bir koşu tutturan çocuklar ortalarda yoktu. Genç Kız Evi'nde hazırlıklar tamamlanmıştı : Masanın üzerine tabaklar; kekler meyveler; kızları bekliyor. Ama beş dakika, on dakika hiç ses yok. Ne yapılabilir?! Okula gidip bir bakılsa mı?!

Sonunda öncüler göründü... Çok heyecanlılar. Soluk soluğa ve hep bir ağızdan konuşuyorlar. Ne söylediklerini anla anlayabilirsen. Sonunda ne olduğu anlaşıldı : Okulda öğrenci temsilciliği seçimi yapılacaktı ve Genç Kız Evi'ne gelenlerden Tuğba okul temsilciliği için adaylığını koymuş. Hepsini heyecan içinde, arkadaşlarını destekliyorlar ve erkek aday karşısında başarılı olması için çırpınıyorlar. Ne inanılmaz bir şey ! Ne büyük bir gelişme bu!

Tuğba Ulaş, henüz 7.sınıf öğrencisi... Özgüvenli, arkadaşları tarafından sevilen bir genç kız. Çiğdem, neden onu desteklediğini şöyle açıklıyor :

- Tanıdığım bir kişiydi.
- Davranışları ve huyu iyi örnekti.
- Yapacakları çok güzeldi.

Bir başka arkadaşı, Nazlı, ona inandığını, çünkü, sözünü yerine getiren bir insan olduğunu söylüyordu. Tuğba "Öğrenci Meclis Başkanı" olursa, neler yapacağını heyecanla anlatıyordu (Bakınız Kutu No.1). Özgüvenliydi; ne istediğini biliyordu; mücadeleden çekinmiyor, kendisini diğer adaylardan aşağı görmüyordu. Naciye, onun çok çalıştığını ve başkanlığı hakkettiğini söylüyordu. Daha önce Genç Kız Evi'nde yapılan "Haftanın Genç Kızı" seçimlerinde de Tuğba, bir çok kez kazanmıştı. Çünkü arkadaşlarıyla iyi ilişkiler içindeydi, ağırlaşlı ve çalışkandı.

Ama ne yazık ki, bu kez Tuğba kazanamadı. Mehmet öğrenci başkanı oldu. Tuğba, seçime katılan beş aday arasında en çok oyu alan ikinci adaydı. Bu başarısı, ona, "Öğrenci Meclis Başkan Yardımcılığı" görevini kazandı. Tuğba'nın neşesi yerinde. "Önümüzdeki yıl yine adayım. Hatalarımı düzeltceğim. Yılmak yok. Bu kez göreceksiniz başaracağım" diyor. Arkadaşları da ona katılıyorlar; "Gelecek yıl biz de daha çok çalışacağız. Kızların yönetime katılmasının önemini herkese anlatacağız. Çünkü bizler annelerimizin önüne konulan engelleri aşmaya, bu yazgıyı değiştirmeye kararlıyız. Siz bize, 'İnanmak başarıya ulaşmanın tek yolu' diyorsunuz. Bizler de buna inanıyoruz. Başaracağız." diyorlar.

Boztepe'deki genç kızlarımız bu bilinçle ve kararlılıkla eminiz başaracaklar. Biz onlara inanıyoruz.

Tuğba Ulaş
7. Sınıf

Öğrenci Meclis Başkanlığı

* Neden başkan olmak istedim?

cevap: Kendimi sosyal faaliyetlerde daha çok geliştirmek için ve arkadaşlarımla sorunlarına çözüm üretebilmek için başkan olmak istedim.

* Neden başkan olamadım?

cevap: Başkan adayları okul tarafından daha çok tanınıyordu ve yapacakları herkes tarafından tutulmuştu. Bu nedenlerle başkan olamadım.

* Başkan olarak yapacaklarımı nelerdir?

cevap: • Okullar arası futbol turnuvası organize etme, kızlar basketbol ve voleybol turnuvası düzenleyeceğim.

• Turnuva maçlarında kazanılan kupaların kazanı sınıfta 1 ay boyunca durmasını sağlayacağım.

• Okulda en çok sevilen ve dinlenen müziklerin teneffüs aralarında dinlenmesini sağlayacağım.

• Tiyatro gibi sosyal faaliyetlerin okulumuzda gerçekleştirilmesini sağlayacağım.

• En çok satılan kitapların okulumuzda tanıtımını yaparak öğrencilere kitap sevgisini aşılayacağım.

• Tüm sınıflarda kâğıt yetiştireceğim.

• Okulumuzda temizlik yarışmaları düzenleyeceğim.

• Öğretmen toplantılarına öğrencileri temsilci katılmak, öğrenciler adına şebecilik yaparak gereken yerlerde hitap hakkını kullanmayı sağlayacağım.

KASTAMONU YAZILARI

Oyuncakların Büyülü Dünyası(*)

Erdoğan BOZBAY**

Son günlerde hiçbir gazete haberi beni daha doğru-su içimdeki çocuğu böylesine heyecanlandıramazdı. Neydi bu haber. Gelin bir kez daha anımsayalım. **Taşköprü "Tahta Oyuncak Merkezi" Oluyor.** Doğrusu bundan daha güzel bir haber olamazdı benim için. Nedenini merak mı ediyorsunuz? Buyurun öyleyse, zamanda küçük bir yolculuğa çıkalım.

Yıl altmışların ortaları. Yer Kütahya, Lisede öğrenciyim. Dersimiz coğrafya, öğretmenimiz Orhan Bey. Diğer birçok öğretmenimiz gibi konuların hakkını veren, ders programlarının sınırlarını devamlı zorlayan bir öğretmen. Kütahya gibi küçük bir Anadolu kentine sıkışmış bizlere yeni ufuklar açan, düşündüren, dünyayı kavramamız için didinen bir idealist cumhuriyet aydını.

Konumuz Japonya. Çok uzaklarda oluşu, insanların çalışkanlığı, dürüstlüğü dışında pek fazla bilginiz olmayan bir ülke o zamanların Japonya'sı. Savaşçı ruhlu samurayları, geyşaları, depremleri, balıkçıları, kağıt katlama sanatını ise filmlerden şöyle bir görmüşlüğümüz var. Az kalsın "Tokyo" terliği unuttuyordum. Bir dolu Japon harikası arabalar, fotoğraf-film makineleri, saatler, bilgisayarlar, televizyonlar marka olmamış, henüz dünyayla tanışmamış. Hatta bazıları belki de henüz üretime bile geçmemiş. Japonya denince, İkinci Dünya Savaşı'nda nükleer bombalarla yerle bir edilmiş, fakirleşmiş, Amerikanın desteğiyle belini doğrultmaya çalışan insanların yaşadığı ülke geliyor insanın aklına. İşte, böylesine kısıtlı bilgilere coğrafyacımız Orhan Beyin aktardıkları eklenince dünyamız, sihirli değnek değmişçesine değişiyor. **"Çocuklar, bu Japonlar öyle çalışkan, öyle akıllı insanlar ki sormayın. Adamlar aylarca açık denizlerde hem balık tutarlar hem de gemilerde bunları konserve haline getirirler, dünyanın birçok yerine satarlar. Ülkelerine ise asla boş dönmezler. Gelişmiş sanayi ülkelerinden yükledikleri hurda demirlerden oyuncaklar, küçük ev eşyaları vb. yapar tüm dünyaya satarlar. Göreceksiniz, çok öncelere dayanan, savaş yıllarında çöken sanayilerini daha yukarılara taşıyacak, çok yakında dünyaya meydan okuyacaklar. Aslında adamların ne demiri var, ne kömürü var ne de petrolü. Hepsini dışarıdan alıyorlar!"** Anlatılanları gıkımızı çıkarmadan şaşkınlıkla dinlerdik. Söylenenlerin üzerinden elli yıl dahi geçmedi, işte durum ortada.

Gelelim 12 Aralık tarihli Kastamonu Gazetesi'nde yer alan Akif Doğan imzalı haberin beni neden böylesine heyecanlandırdığına. Belki anımsayanlar çıkabilir. Oğlumun görevi nedeniyle üç dört yıl yerleşik, o günlerden buyana da gönüllü Kastamonululuğumuz sürmekte. Kaldığımız sürece, aile toplantılarımızda, öğretmenlerle görüşmelerimizde, el sanatları eğitimcileriyle sohbetlerimizde aklınıza gelebilecek her ortamda, bıkmadan usanmadan yinelediğim bir önerim vardı. **Özetle sizlere de aktarayım."***Bakin, şehrimizin üçte ikisi orman. Dünya kadar orman köy-*

lümüz var. İş alanları kısıtlı. Sayıları az da olsa, ahşap oymacılığını yaşatan, resmi yada özel atölyeler var. Ama, çok daha küçük ağaç parçalarını değerlendirerek, çok daha fazla kişiye gelir getirecek alanlar niçin yaratılmasın. Örneğin, satranç takımları, şehrin anıtsal yapılarını simgeleyen yapbozlar oyuncaklar, legolar, eğitim setleri, biblolar, anahtarlıklar, minik ölçekte ev, mutfak ve kırtasiye objeleri, daha neler neler üretilir... Hem, birçok insan zanaat sahibi olur karnını doyurur, hem en küçük ağaç parçacıkları değerlendirilmiş olur, hem de şehrimiz adını dünyaya duyurur, belki de marka olur. Yeter ki bir başlasın, hele bir başlasın arkası gelir".

Sonunda, beklediğim haberle yüzleştim. Taşköprü Ticaret ve Sanayi Odası'nın Mustafa Sıtkı Çok programlı Erkek Meslek Lisesi'yle birlikte başlattığı, Taşköprü Kaymakamlığı, Belediye Başkanlığı ve bir kontrplak fabrikasının desteklediği, Kastamonu El Sanatları Merkezi'nin de Usta öğretici yardımlarıyla hayata geçirilen projenin, başarılı ve uzun soluklu olması en büyük dileğim. Büyük uğraşlar sonucu Türkiye'de ilk oyuncak Müzesi'ni gerçekleştiren, ahşap oyuncaklar konusunda hayli birikim sahibi olduğunu düşündüğüm şair Sunay Akın'la da iletişim kurulmasının yararlı olacağına inanıyorum. Ayrıca, geleceğin ustaları arasında, "Çocuk Bakım Yurdu"nun yetenekli çocuklarını da katmak ne güzel olur

Bizler, kısıtlı olanaklarla oyuncaklarımızı kendimiz yapar, can katar, bozuluncaya kadar zevkle oynar, onlarla bütünleşirdik. Hayal dünyamız yapraklarını dökmeyen (daha doğrusu dönemsel döken) ağaçlar gibiydi o zamanlar, sürekli yeşildi. Sarı nedir bilmezdik Dilerim, günümüz çocukları da bu güzelim girişimler sonucu, üretilen oyuncaklar yardımıyla bilgisayar tutsaklığından kurtulur, dört duvarın dışına çıkar, sokaklarda oyuncaklarla oynamanın tadını yeniden keşfeder, yemyeşil hayallerinin peşine takılır gider...

* 23 Aralık 2010 tarihli Kastamonu Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

İşyeri İnşaatının Prefabrik Bloklarının TIR'dan İndirilmesi, Montajının Yapılacağı Yere Taşınması ve Montajı

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: Bir grup işçi TIR'ın üzerindeki prefabrik beton zemin bloklarını vinç kancasına sapanlarla bağlıyor. Üzerinde durdukları blok'la beraber montajın yapılacağı yere taşıyor. Blok yerleştirildikten sonra diğer bloku almak üzere vincin sapanlarına tutunarak tekrar TIR' üzerine gelmektedir. Bu işlem tüm bloklar taşınana kadar aynı şekilde tekrarlanmaktadır..

İşçilerin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. İnşaatın ikinci katında , kolon üzerinde duran ve vinç operatörüne işaretçilik yapan işçi aşağıya düşebilir .
2. Beton prefabrik blokları bağlayan işçiler; TIR'ın üzerinden ve / veya vinçle taşınırken aşağıya düşebilir.
3. Vinç bir tarafa eğilebilir, bu durumda kancaya asılı işçiler aşağıya düşebilir.
4. Sapanlara asılarak binadan TIR'a taşınan işçilerin ellerinin kayması sonucu aşağıya düşebilir.

> Yanıtı 7. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Dr. Seyhan ERDOĞDU
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Bahar GÖKLER
Dr. Uğur GÖNÜL
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan İŞIKLI
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Prof. Dr. Şerife Türkan ÖZŞUCA
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Dr. Engin TONGUÇ
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof.Dr. Cahit TALAS

YAZI KURULU

Taner AKPINAR

Umur AŞKIN

Can Umut ÇİNER

Akasya KANSU

Emirali KARADOĞAN

Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR

İÇİNDEKİLER

• ANIMSA

Toplum Hekimliğine Gönül Verenler:

ANNEM Dr. Şahende Köymen (1916-1997)

Keçiören Çocuk Esirgeme Yuvası'nın Kurucu Başhekimi 2
Oya KÖYMEN

• ÇOCUK HABER

Çocuklar Kalkınma ve Adalet..... 5
Derleyen : Emirali KARADOĞAN

• SÖYLEŞİ

Çocuk İşçi Olmak: Ömer Atılgan İle Geçmişe Doğru Bir Yolculuk 8
Görüşmeyi Gerçekleştiren : Ercüment ERBAY

• İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Devreye Alma Öncesinde Makinalarda İş Güvenliği Kontrolü 10
Mustafa TAŞYÜREK

• YAŞAM

Bize ve Bizden Sonraya Dair 15
Servet ŞENGÜL

• KİTAP TANITIMI

Yoksulluktan Sefalet Bir Göç Hikâyesi 16
Taner AKPINAR

• VAKIF HABERLERİ

İş Sağlığı Güvenliği Dayanışma Kurulu 17

• VAKIF HABERLERİ

Genç Kızlar Yönetime Katılma Peşinde..... 20

• TOPLUM

Kastamonu Yazıları - Oyuncakların Büyülü Dünyası 22
Erdoğan BOZBAY

BULMACA

İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım

İşyeri İnşaatının Prefabrik Bloklarının TIR'dan İndirilmesi,

Montajının Yapılacağı Yere Taşınması ve Montajı 23
Mustafa TAŞYÜREK

Kütüphane

Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı

<http://kutuphane.fisek.org.tr>

• **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına

A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)

• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**

A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)

• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4

Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)

Tel: (312) 419 78 11 • **Faks:** (312) 425 28 01 - 395 22 71

• Web sayfası: www.fisek.org.tr

• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

• Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız düzenli olarak
gönderilmektedir. Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak
görmek isteriz.

• Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.

(Yerel Süreli Yayın)

• ISSN 1302-3519

• Sayı: 114 • Ocak - Şubat 2011

• Ücretsizdir

• **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşhanı No:7/188
İskitler 06060 ANKARA

Tel: (0312) 384 30 70 (Pbx) • Fax: (0312) 384 30 57

Baskı Tarihi : 5 Şubat 2011